

We willen de transitie naar proefdier-vrije innovatie (TPI) versnellen

Missie

Welzijn van proefdieren is van belang. De transitie naar proefdiervrije innovatie (TPI) gaat echter niet alleen daarover. Die transitie ontstaat vooral omdat onderzoekers bijvoorbeeld zoeken naar oplossingen voor betere translatie naar de mens dan een diermodel kan bieden. Met dergelijke drijfveren willen we ruimte maken voor modellen en testen zonder dieren, die minstens zo goed (en liefst beter) de werking en veiligheid in de mens van medicijnen en chemische stoffen voorspellen.

Bea van Golen

Senior beleidsmedewerker, ministerie van LNV, TPI-programmabureau
Contact: a.j.vangolen@minlnv.nl

Wetenschappers, ondernemers en maatschappelijke organisaties zien steeds meer mogelijkheden voor onderzoek en testen zonder dieren. Nieuwe geneesmiddelen of chemische stoffen kunnen ze ook met bijvoorbeeld cellen in een kweekglas, organen-op-chip, 'big data', kunstmatige intelligentie en computermodellen onderzoeken op veiligheid en werkzaamheid.

De transitie is door uitingen van deze drijfveren een maatschappelijk gegeven. Maar het gaat niet vanzelf. TPI wil de overgang naar nieuwe methoden een duw in de rug geven en zo dierproeven meer en meer overbodig maken. Al is het antwoord niet simpel op de vraag hoe testen zonder dierproeven kan. Daarbij geldt dat, zolang dierproeven gedaan worden, de zorg voor het welzijn van proefdieren met vermindering en verfijning van belang blijft.

Partnerprogramma

De partners die de transitie willen versnellen komen uit overheid, maatschappij, bedrijfsleven en wetenschap. De organisaties Health-Holland, KNAW, NCad, NFU, Proefdiervrij, de rijksoverheid, RIVM, SGF, VSNU en ZonMw werken samen aan de ambitie 'Nederland als voorloper in de internationale transitie met proefdiervrije innovatie'. Deze tien partners vormen de kern van TPI. Ze zien deze ambitie niet als een wedstrijd. En ze verbinden er ook geen jaartal aan.

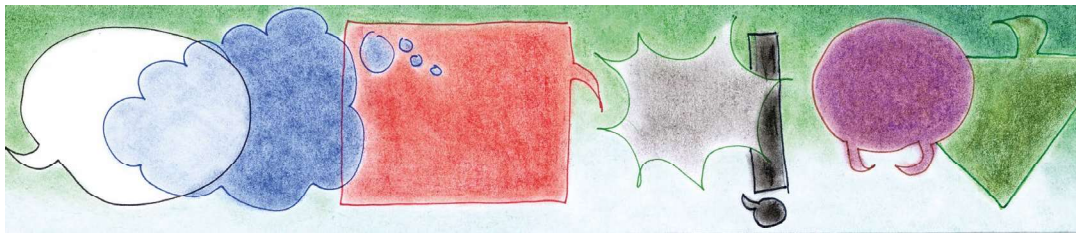
De partners kozen in 2018 bewust voor het verleggen van de focus naar opbouw van proefdiervrije innovaties, in plaats van de nadruk te leggen op afbouw van dierproeven.

Zo willen we proefdiervrij innoveren in brede zin bespreekbaar maken en kunnen heel verschillende stakeholders meedoen uit binnen- en buitenland. Ook jij. De kans op proefdiervrije innovatie is immers groter als diverse belangen en aandachtspunten gehoord worden uit verschillende onderzoekdomeinen, doelsectoren, technologieën en beleidsdossiers.

Omdat het veld van proefdiergebruik complex is, wordt het gesprek over hoe te innoveren gevoerd vanuit veel verschillende specifieke deskundigheden. Dat is soms verwarrend en het vergt vertrouwen en openheid van degenen die in dialoog zijn. Duidelijk wordt steeds weer dat uitwisseling waarbij je echt luistert naar elkaar, iedereen verrijkt. In de open dialoog met diverse 'stakeholders' uit de relevante sectoren en onderzoekdomeinen kan overzicht en inzicht groeien over hoe proefdiervrij innoveren kan. Bovendien zorgt benutting van data uit verschillende methoden - *in vitro* (kweekglas) en *in silico* (computer), in samenwerking met *in vivo* (goed translerende diermodellen) - voor een voedingsbodem voor ontwikkeling en acceptatie van alternatieve modellen en veiligheidstesten.

LNV voert de regie

Het ministerie van LNV voert de regie in het partnerprogramma ter versnelling van de transitie naar proefdiervrije innovatie. Dat houdt in dat een programmabureau vergaderingen faciliteert met de genoemde partners waarmee de richting van de transitie wordt besproken en de partners hun inspanningen afstemmen en evalueren. Ook worden bijeenkomsten georganiseerd zoals de 'open space' in maart 2019 of de diverse 'helathons' waar onderzoekers in een intensieve brainstormsessie om hulp vragen om hun afzonderlijke casus om te bouwen tot een proefdiervrij onderzoeksvoorstel. Over het programma wordt jaarlijks gerapporteerd aan de Tweede Kamer. Daarnaast verscheen eind 2020 de zelfevaluatie 'Terugblik op TPI 2018-2020' over de eerste fase. LNV is regisseur namens de rijksoverheid. Directeuren en medewerkers vanuit de verschillende betrokken departementen stemmen af in hun onderlinge overleg dat ze regelmatig hebben over het onderwerp alternatieven voor dierproeven. De ministeries van VWS, Defensie, IenW, SZW, OCW, EZK en LNV hebben te maken met dit dossier. De transitie naar proefdiervrije innovatie speelt zich af op verschillende beleidsterreinen die zich bezighouden met patiënten maar ook met producenten, consumenten en werknemers.

Afbeelding 1. Verhalen delen, dialoog voeren.

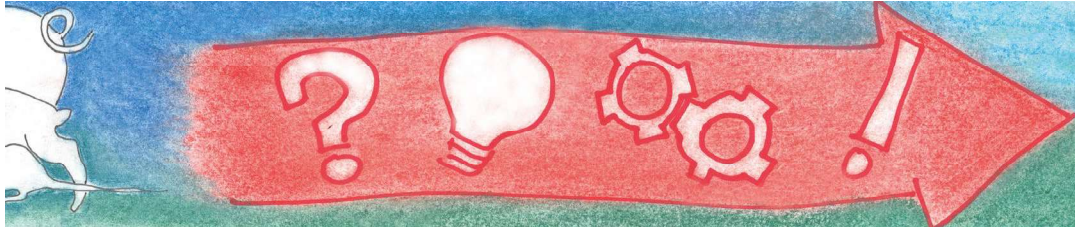
Interdepartementale betrokkenheid

Op rijksoverheid.nl zetten deze departementen op een rij hoe hun bestaande beleid voor alternatieven voor proefdieren samenhangt. Deze spreiding van het dossier over de departementen laat zien dat drijfveren voor de transitie naar proefdiervrije innovatie niet alleen te vinden zijn in beleid voor dierenwelzijn (dat LNV in portefeuille heeft) maar ook in het streven naar 'open science' door OCW, missie gedreven innovatie door EZK, de ontwikkeling naar 'personalised medicine' bij VWS of het denken over 'safe by design' bij IenW.

Ondanks de verschillende dynamieken in de beleidsvelden van de departementen - van betere medicijnen uitvinden voor een bepaalde groep tot schadelijke effecten van zorgwekkende stoffen voorkomen voor een onbepaalde groep - is er een gezamenlijk belang om het systeem van veiligheidsbeoordeling effectiever te maken zonder proefdiergebruik. Daarom werken de departementen samen aan een subsidieoproep in de Nationale Wetenschapsagenda over het thema 'Beter voorspellende modellen zonder gebruik van proefdieren als basis voor een nieuwe manier van veiligheidsbeoordeling'.

Een nieuwe referentie

Proefdiervrije innovatie is een breed begrip. Een nieuwe techniek die een dierproef één-op-één vervangt is een proefdiervrije innovatie. Maar het is ook complexer. Bestaande proefdiervrije modellen voor onderzoek zijn vaak nog weinig gevalideerd, dat wil zeggen door de wetenschappelijke wereld en in de regelgeving erkend. Om proefdiervrije innovaties als toereikend te erkennen is een andere referentie dan de dierproef als standaard nodig. De transitie gaat daarom ook over het maken van zo'n nieuwe referentie. En over vertrouwen

Afbeelding 2. Versnellen.

verwerven in die referentie. Denk aan de virtuele mens als referentie, waaraan een groot consortium in ons land nu werkt in het project Virtual Human Platform4Safety. Duidelijk is dat de transitie nog generaties vergt. In de analyse over de stand van de transitie die de partners deden met het Dutch Institute for Transition Management (DRIFT) blijkt dat we in een fase van voorontwikkeling zijn. Dat houdt in dat er al veel technologische innovaties zijn, maar dat de institutionele omwenteling met een systeeminnovatie naar een nieuwe referentie nog moet komen. Daarvoor is gebruik maken van de ruimte die de wet biedt van belang, net als onderwijs aan de jonge generatie over mogelijke alternatieven.

Het vervolg op TPI in 2021-2023

De partners hebben in de eerste fase van TPI in een diversiteit aan vernieuwingsnetwerken gekeken naar wat de transitie nodig heeft. Ook was er een internationale conferentie eind 2019 en een analyse met een transitiedeskundig bureau begin 2020, naast de zelfevaluatie eind 2020. Op grond van wat ze daarin leerden gaan de partners nu vol energie verder de komende jaren. Ze werken aan:

- een vijfledige programmering van onderzoek die de transitie verder versnelt,
- bouw van een computermodel in de vorm van de genoemde virtuele mens,
- leren uit Covid-19-onderzoek of de preklinische fase kan worden verkort,
- streefbeelden voor diverse wetenschapsvelden,
- een onderzoeksprogramma voor humane meetmodellen en
- het combineren van *in vitro*-modellen met bijvoorbeeld Artificiële Intelligentie.

Tijdens het wereldcongres '3Rs in Transition' in augustus 2021 houden we drie workshops om de activiteiten en initiatieven onder de vlag van TPI te belichten en bespreken. Het Programmabureau TPI zal vanuit LNV de communicatie over de activiteiten van de partners faciliteren. Het gaat om communicatie in brede zin, van verhalen delen tot een dialoog organiseren. Door elkaars verhalen te horen en kennis te delen kunnen onderzoekers, startups, onderzoek-financiers, testontwikkelaars, beoordelaars, bedrijven en beleidsmakers hun grenzen verleggen. Alleen in een samenspel met alle relevante stakeholders uit verschillende sectoren en onderzoekdomeinen kunnen we de transitie naar proefdiervrije innovatie versnellen.

Bronnen

1. www.transitieproefdiervrijeinnovatie.nl
2. Terugblik op Transitie Proefdiervrije Innovatie (TPI) juni 2018 - oktober 2020, zelfevaluatie, bijlage bij Kamerbrief van Minister Schouten dd. 28 oktober 2020 (32336, nr.109)
3. Beleid en regelgeving rond alternatieven voor dierproeven, samenhang in het beleid van zes betrokken ministeries, juni 2021, rijksoverheid.nl
4. TPI-workshops tijdens het wereldcongres 3Rs in Transition 2021, [www.wc11maastricht.org/scientificprogram/S124, S150 en S151](http://www.wc11maastricht.org/scientificprogram/S124,S150%20en%20S151)